SHOWeerterland

MUNTEN VAN HET GRAAFSCHAP HOORNE (OUDTIJDS HORN, HURNE, HOERNE EN HEURNE OF HORNES).

Het voormalige Graafschap Hoorne was gelegen op den linkeroever van de Maas, tegenover het dusgenaamde Overkwartier, het kwartier van Gelderland over de Maas, waarvan Roermond de hoofdplaats was, later door staatkundige redenen van Gelderland vervreemd geraakt en onder Limburg gekomen. Het sterke kasteel Horn of Hoorne (1), even als het dorp van dien naam, alleen door de Maas van de stad Roermond gescheiden en dus daartegen over liggende, gaf den naam aan het land, terwijl het kleine stadje Weert, drie uren verder aan de tegenwoordige Zuid-Willemsvaart gelegen, er de hoofdplaats van was. Het land van Hoorne was ten zuiden en westen door het grootere Graafschap van Loon of Looz, ten oosten door de Maas, en ten noorden door het oude Graafschap Kessel begrensd. Men vond er in de vrijheden Weert, Nederweert, Leijveroy en Wessem, de dorpen Beegden, Buggenum, Geystingen, Horne, Halen, Heithuizen, Neer, Nunhem, Ophoven en Roggel; verder de kloosters Weert, Keizerbosch, St. Elizabeth en Nunhem, alsmede de heerlijkheden Goor en Aldengoor; eindelijk vond men er in als enclaves, die regtstreeks van het Roomsche Rijk afhingen, het vorstelijk Stift Thorn met zijne onderhoorige dorpen en de heerlijkheid Kessenich, alsmede de vrijdorpen Neeritter, Heel, Pol en Panheel, toebehoorende aan het edele Domstift van Luik. Deze enclaves stonden met het Graafschap Horne of Hoorne in meerdere of mindere betrekking, want

(1) Het kasteel van Hoorne, dat aan den Romeinschen weg gelegen was, die van het oude Aduatuca Tungrorum (het hedendaagsche Tongeren) langs den regteroever van de Maas naar Noviomagum (Nijmegen) liep, en daarbij de tegenwoordige plaatsen Rekheim, Heel, Kessel, Blerik en Kuik aandeed, is waarschijnlijk een der vijftig kasteelen geweest, welke DRUSUS, volgens het berigt van FLORUS, aan de oevers van Maas en Rijn stichtte, en van welke Keizer JULIANUS er drie aan de oevers van eerstgemelde rivier herbouwde. KNIPPENBERG vermeldt in zijne *Hist. Eccles. Duc. Geldriae*, op bl. 21, eenen Romeinschen grafsteen, te Hoorne gevonden.

de Graaf van Hoorne was Ondervoogd van Thorn en Voogd der gemelde Luiksche vrijdorpen. De overige plaatsen stonden regtstreeks onder Horne. Zij liggen allen in Nederlandsch Limburg, behalve Kessenich, Ophoven en Geystingen, die tot België behooren.

De voornaamste bronnen, waaruit men de Geschiedenis der Graven van Hoorne en van hunne munten kan putten, zijn ERNST, *Histoire des Ducs de Limbourg*, de werken van QUIX, LACOMBLET en DE CORSWAREM'S *Circonscriptions du Limbourg;* verder (doch deze is minder naauwkeurig, ja dikwerf zeer fautief) WOLTERS, *Notice sur l'ancien Comté de Hornes*, PIOT in de *Revue de la Numismatique Belge*, 1856, page 87—90, GOETHALS, *Dictionnaire généalogique* op het woord *Hornes*.

Wij willen, alvorens hunne munten te beschrijven, in het kort de rij der Graven van Hoorne doorloopen, die in hun wapen op een goud veld voerden drie ronde hoornen met zilveren naar de linkerzijde gekeerde mondstukken; de hoornen mede van zilveren banden voorzien.

De eerste Heer van Hoorne, die in de nog voorhandene Charters voorkomt (1), is Engelbert, die op het jaar 1146 onder den naam van Engelbertus de Hornin vermeld wordt (2); in 1166 heet hij Engelbertus de Hurnen (3). Deze Heer, die met Margaretha van Altena [in het tegenwoordige Noord-Braband gelegen, hoofdplaats Woudrichem] gehuwd was, moet nog omstreeks het jaar 1203 geleefd hebben (4); in dat jaar komen toch de Heeren Engelbert en Diederik van Hoorne voor met Hendrik, Graaf van Kessel, Diederik van Altena, Diederik van Roermond, en Diederik, Voogd van Echt, in het verdrag, dat toen gesloten werd tusschen Hendrik I, Hertog van Braband, en Otto II, Graaf van

---

(1) Eenige vroegere worden vermeld door WOLTERS, bl. 9—13, maar PIOT schijnt aan de juistheid der opgaven te twijfelen; zie *Revue Belge*, 1857, page 87. Zij hebben stellig geene munten nagelaten.

(2) LACOMBLET, *Urkundenbuch des Niederrheins*, I, 248.

(3) KREMER, *Academische Beiträge*, II, 266.

(4) PIOT in de *Revue Belge*, 1857, page 88, doch zie later op Willem II, Heer van Hoorne.

Gelre, over de domeinen van Megen, Tiel, Orthen en Bommel (1).

In een Charter van Augustus 1220 blijft Gerard van Hoorne met vele andere Heeren borg voor Graaf Walram van Luxemburg bij den vrede, dien deze met den Aartsbisschop van Keulen gesloten had (2).

Willem volgde zijn' vader op in de heerlijkheid Hoorne en in het ambt van erfelijk Opperjagermeester van het Roomsche Rijk.

Bij Brief van 15 Mei 1219 ontving hij van den Aartsbisschop van Keulen den burg Wessem met deszelfs onderhoorigheden tegen eene jaarlijksche uitkeering van 14 Keulsche marken. Reeds vroeger was Heer Willem Voogd van die plaats (3).

In 1237 bezegelde hij mede de overeenkomst tusschen Otto, Graaf van Gelre, met Hendrik, Heer van 's Heerenberg, over de voogdij van Emmerik. Hij was gehuwd met Lucia van Kleef, en had bij haar drie kinderen, te weten Sophia, gehuwd met Heer Jan van Heusden, Willem II, die volgt, en Michiel van Hoorne. Willem II, Heer van Hoorne, erfelijk Grootjagermeester van het Rijk, was gehuwd met Margaretha van Altena, dochter van Diederik, vierden Heer van Altena, uit het huis van Mumpelgard [Montbéliard], en van Margaretha van Kleef, erfgename van Diederik, derden Heer van Altena, uit het huis van Kleef. Hij stierf omstreeks 1240 (4), en liet verscheidene kinderen na, waarvan wij alleen vermelden Beatrys, echtgenoote van Alfred, Heer van Brederode, in 1253 overleden, en zijn opvolger Willem III.

Willem III, Heer van Hoorne, Altena, Weert, Nederweert, enz., Opperjagermeester van het Rijk, erfde het land van Altena van zijnen moederlijken oom Diederik, deszelfs Heer, die in 1241 zonder kroost overleed. Hij vereenigde het eerst de landen van Hoorne en Altena, en nam, bij een Charter van 1244, de wapens van die landen aan.

Bij het leven van zijnen vader kwam Willem III voor in de Acte, waarbij

---

(1) MIRAEUS, *Opera diplom.*, I, 401.
(2) LACOMBLET, *Urkundenbuch*, II, 48.
(3) WOLTERS, *Codex diplomat. Loss.*, N° 176.
(4) Dit alles uit WOLTERS, *Notice, &c.* page 16 et 17.

Diederik, Heer van Altena, in 1230 hulde deed aan den Graaf van Holland wegens het kasteel van Altena en zijne allodiale goederen, die in het tegenwoordige Zuid-Holland en den Woudrichemschen Waard gelegen waren.

In 1243 deed Heer Willem den leeneed aan den Graaf van Loon als Opperheer van de heerlijkheid Hoorne.

De erkenning had daarna in 1248 en 1256 weder plaats.

Willem was gehuwd met Helwig, Vrouw van Kranendonk en Eindhoven, dochter van Lotharius, Graaf van Wickerode.

In 1253 bezegelde Willem, Heer van Hoorne, te gelijk met Otto, Graaf van Gelre, Willem, Heer van Kessel, en Godfried, Heer van Perweis, den fundatiebrief van het klooster Keizerbosch.

Otto, Graaf van Gelre, had in 1231 van Herman, Graaf van Virnenburg, een der erfgenamen van het huis van Strijen, den eigendom van het domein van Thorn verkregen, over hetwelk hij reeds eenige heerlijke regten uitoefende. Na den dood van Herman zag de Geldersche Graaf, die nu de volstrekte eigenaar van het domein geworden was, zich ten gevolge van staatkundige gebeurtenissen genoodzaakt tot den afstand van een deel zijner regten op de abdij van Thorn, te weten de onder-voogdij of het lagere beschermregt van dezelve met alle de voordeelen, die aan dusdanige betrekking verbonden waren.

Aldus verkregen de Heeren van Hoorne het Beschermheerschap van de abdij van Thorn, welk ambt als tot de heerlijkheid van Hoorne behoorende beschouwd werd, en dat later met deze aan de Bisschoppen van Luik overging; het Opperbeschermheerschap was door den Gelderschen Graaf Otto voor zijn geslacht bedongen.

Alzoo dan werd Willem III, Heer van Hoorne en Altena, de eerste onder-Voogd van Thorn.

Op den 5 Mei 1258 was hij medebezegelaar van het vredesverdrag tusschen Willem I, Graaf van Gelderland, en Hendrik van Vianden, Bisschop van Utrecht, en kwam ook later tusschen beide in de verschillen, die een gevolg van dit verdrag waren.

Willem stierf in 1264 (1), het jaar, waarin hij een steekspel te Compiegne

(1) Zie WOLTERS, *Notice*, page 21.

had bijgewoond, bij hetwelk de Koningen van Engeland, van Schotland, van Sicilië en eene menigte andere groote Heeren tegenwoordig waren. Zijn lijk werd in het klooster van Keizerbosch bijgezet; dat de begraafplaats der leden van zijn geslacht werd.

Willem III liet vijf kinderen na, waaronder Gerard, Heer van Wickerode, Kranendonk en Eindhoven; Margaretha, echtgenoote van Albert van Voorne, Burggraaf van Zeeland; en, dien wij in de eerste plaats hadden moeten noemen, zijn opvolger Willem IV.

Willem IV, Ridder, Heer van Hoorne, Weert, Nederweert, Wessem en Altena, na den dood van zijn broeder Diederik, welke in 1270 plaats had, erfde ook het kasteel Perweis van zijn oom Godfried, die zonder mannelijk kroost overleden was, gelijk wij reeds vroeger medegedeeld hebben.

Bij het leven van zijn vader droeg Willem IV den naam van *Altena*, en teekende onder dezen naam zeker Charter in 1253.

Ten jare 1271 gaf Jan I, Hertog van Braband, aan Willem, Heer van Hoorne en Altena, bij de leenen, die hij van hem had, 84 ponden Leuvensche penningen, jaarlijks te 's Hertogenbosch te heffen uit de regten, die *Laet en geleyde* heetten.

In zeker stuk leest men, op verzoek van den Graaf van Gelre en den Heer van Hoorne, dat de dorpen Wessem, Beegden, Halen, Hoorne, Buggenum, Neer, Geistingen en Ophoven tot het land van Hoorne moesten gerekend worden, en dat zij onder de souvereiniteit van den Graaf van Loon stonden; dat het regt, om langs de uitgestrektheid dier dorpen in de Maas te visschen, aan den Heer van Hoorne behoorde, en dat hij, of de door hem aangestelde regters, bevoegd waren om de op deze rivier of hare beide oevers begane misdaden te straffen.

Op den 22 Maart 1279 bezegelde Willem mede het Charter, waarbij Reinoud I, Graaf van Gelre, zijne bescherming aan de stad Duisburg toezeide en haar eenige voorregten schonk (1).

Als Heer van Hoorne was hij onder-Voogd van de abdij van Thorn, waar-

(1) Lacomblet, *Urkundenbuch*, II, 435.

van hij bij den dood zijns vaders het leen bij den Graaf van Gelre verhief. Als souverein bekrachtigde Reinoud, de Graaf van dat land, op den 12 December 1282, bij medebezegeling van Walraven, Heer van Valkenburg, Gozewijn, Heer van Borne, en anderen, de acte van verkoop, door Willem, Heer van Hoorne, in overeenstemming met zijn zoon van den zelfden naam, aan de geestelijke zusters te Thorn, van de belastingen, die hij, uit hoofde van de voogdij, geregtigd was van de daar gevestigde meijers te heffen.

In 1281 bezegelde Heer Willem, als getuige, het Charter, waarbij Hertog Jan I van Braband het land van Breda aan zijnen neef, Heer Aarnoud van Leuven, schonk.

De zelfde Heer Willem verleende in 1285 aan het klooster Keizerbosch, in tegenwoordigheid en onder goedkeuring van Willem, zijnen oudsten zoon, het patronaatregt over de kerken van Hees en Leende.

Te gelijk met Walraven van Valkenburg, Walraven van Kessel, Proost van Munster, Gozewijn, Heer van Borne, en andere groote Heeren, was onze Willem in 1286 borg bij het huwelijkscontract van Reinoud I, Hertog van Gelre, met Margaretha van Vlaanderen.

In den hevigen strijd om het bezit van Limburg, na den dood van deszelfs laatsten afzonderlijken Hertog, een strijd, geëindigd door den bloedigen slag bij Woeringen, stond Willem van Hoorne aan de zijde van den Brabandschen Hertog (1). WOLTERS meent, tegen het door van HEELU vermelde in, dat Willem reeds vroeger Ridder was geworden (2).

De voortdurende naauwe band tusschen Hoorne en Gelder bleek weder in Februarij 1290, toen Heer Willem medebezegelaar was van de overeenkomst, waarbij Graaf Reinoud en zijne echtgenoote Margaretha hun Graafschap voor den tijd van vijf jaren aan Guy, Graaf van Vlaanderen, verpandden.

Ten jare 1293 teekende hij met Jan, Hertog van Braband, Everard, Graaf van der Mark, Walraven van Valkenburg en Gerard van Gulik het getuigschrift, dat de Graaf van Vlaanderen buiten staat was om persoonlijk hulde te komen

---

(1) Zie JAN VAN HEELU'S *Slag van Woeringen*, uitgegeven door WILLEMS, bl. 313 en 314.
(2) Zie zijne *Notice*, page 26.

doen aan den Roomsch-Koning Adolf; en vijf jaren later, te weten in 1298, bleef Willem met vele andere Heeren borg voor den Gelderschen Graaf Reinoud voor de rigtige uitvoering van een verbond, dat hij met Guy, Graaf van Vlaanderen, gesloten had.

In een bij WOLTERS (*Notice*, boven aangehaald, page 217, 218) medegedeeld Nederduitsch Charter van 12 Februarij 1299 verklaren Heer Willem, diens zoon Diederik van Hoorne, Proost van St. Salvator te Utrecht, zijn oudste zoon Willem van Hoorne, Ridder, Gerard van Hoorne, zijn jongste zoon, mede Ridder, en Engelbert van Hoorne, Kanunnik van St. Lambertus te Luik, — geen deel gehad te hebben aan den moord van Graaf Floris V van Holland. Zij beriepen zich daarbij op Jan (II), Graaf van Henegouwen en Holland.

Uit dit Charter kan men opmaken, dat tijdens gemelden moord de Heer van Hoorne zich met de zijnen in Holland en zelfs aan het hof van den Graaf bevond. Misschien was de tegen hem opgevatte argwaan een gevolg van zijne betrekking op Jan, Heer van Heusden, die zijn schoonbroeder was. — In het zelfde jaar 1299 maakte Heer Willem met de zelfde leden van zijn geslacht, die boven reeds vermeld zijn, een verbond met gemelden Graaf Jan II (1).

Uit een stuk van 1294 blijkt het, dat Jan I, Hertog van Braband, bij eenige daarin vermelde Lombarden borg gebleven was ten behoeve van Heer Willem van Hoorne, benevens diens zonen Willem en Diederik.

Men vindt verder vermeld (2), dat Guy, Graaf van Vlaanderen, zich op den 11 April 1296 jegens Willem, Heer van Hoorne, verbonden had om dezen jaarlijks op Kersdag door den ontvanger van Vlaanderen te doen betalen honderd ponden Tournoois; voor welk bedrag de Heer van Hoorne zich in 's Graven dienst begaf en hem hulde beloofde. De Graaf verklaart verder in gemeld stuk aan Heer Willem twee duizend ponden kleine Tournooisen gegeven te hebben, voor welke hij beloofd had hem trouw en eerlijk te zullen dienen in de oorlogen, die de Graaf met den Koning van Engeland zoude moeten voeren tegen den Koning van Frankrijk en den Graaf van Henegouwen, hij met dertig mannen

(1) Zie dit Nederduitsche stuk bij WOLTERS t. a. p. bl. 219 en 220.

(2) Baron DE ST. GENOIS, *Monuments anciens*, I, 860.

van wapenen; ieder Ridder voorzien van vijf paarden. De Graaf van Vlaanderen had zich verbonden om hunne reis- en verblijfkosten te betalen, bijaldien de Koning van Engeland in Vlaanderen kwam, of bijaldien hij den Graaf hulp tegen den Koning van Frankrijk zond, en dat, wanneer hij gemelden Heer Willem opontbood om hem te komen dienen, hij zulks zoude kunnen doen zonder zich jegens Graaf Guy te vergrijpen.

Willem sneuvelde met zijn zoon Engelbert in den slag van Zierikzee, die in 1304 tusschen Guy van Dampierre, Graaf van Vlaanderen, en Jan II, Graaf van Henegouwen en Holland, over het bezit van Zeeland geleverd werd. Zijn lijk werd in den grafkelder van Keizerbosch bijgezet. Zijn opvolger was, na den vroegtijdigen dood van zijnen oudsten zoon Willem van Hoorne, Heer van Saffenberg, reeds in of omtrent het jaar 1283 overleden, zijn tweede zoon Gerard.

Deze nu was Heer van Hoorne, Altena, Perweis, Weert, Nederweert, Wessem, Hees, Leende en Loen, eigenlijk geheeten Venloen. Hij was in 1294 gehuwd met Johanna van Braband, eigenlijk van Leuven, dochter van Hendrik van Braband, Heer van Gaasbeek, en kleindochter van Godfried van Braband, Graaf van Leuven.

Bij een Charter van Aarnoud, Graaf van Loon, van het jaar 1302, had hij verlof gekregen om alle bezittingen, die hij van hem Graaf in leen had, bij de bruidschat zijner echtgenoote te mogen voegen, met uitzondering van het kasteel van Hoorne.

Nadat Johanna van Leuven in 1319 overleden was, ging Gerard vier jaren later een tweede huwelijk aan met Ermengard, dochter van Diederik, Graaf van Kleef.

Terwijl Gerard zich in het bezit had gesteld van Woudrichem en het geheele land van Altena, gelijk ook van andere leenen, die zijn vader en zijn broeder van den Graaf van Kleef in bezit hadden gehad, mishaagde zulks aan den Graaf, die geene opvolging in de zijlinie bij die leenen wilde erkennen. Hij verklaarde ze weder aan het Graafschap vervallen. De twist hierover duurde tot den 7 April 1306, wanneer hij werd bijgelegd — onder waarborg van verscheidene Heeren — door de beleening, welke aan Heer Gerard werd verleend door Otto, Graaf van Kleef; Gerard verbond zich de pligten van een leenman getrouw te zullen vervullen, en den Graaf persoonlijk te zullen dienen met

twintig ruiters van goede geboorte. Bijaldien hij persoonlijk verhinderd mogt worden, zoude hij een Ridder aan het hoofd zijner manschappen plaatsen (1).

Op den 10 April daaraanvolgende beloofde de Heer van Hoorne aan den Graaf van Kleef om aan de ingezetenen van het land van Altena hunne oude regten en vrijheden te zullen laten behouden.

NIJHOFF vermeldt (2) een stuk, waarbij onze Gerard voorkomt als getuige in eene verklaring van den Hertog van Braband aangaande de in zijn land plaats hebbende gewoonte ten aanzien der keus van voogden en derzelver borgstelling. Dit stuk draagt de dagteekening van 12 November 1310.

Ten jare 1307 had Gerard eenen hardnekkigen oorlog gevoerd met Heer Jan van Arkel. Deze was in het volgende jaar geëindigd door tusschenkomst van Graaf Willem III van Holland.

In September 1312 was Heer Gerard een der medebezegelaars van het Charter van Kortenberg, dat belangrijke staatsstuk der regering van den Brabandschen Hertog Jan II, die daardoor de belangen van adel en burgerij wist overeen te brengen (3).

Onze Gerard bleef in 1315 borg voor den Graaf van Henegouwen bij Florens Berthout wegens den aankoop van de heerlijkheid Mechelen (4).

In de rekening, die Willem III, Graaf van Holland, in Augustus 1315 liet opmaken van de uitgaven, veroorzaakt door zijnen oorlog tegen Robert, Graaf van Vlaanderen, komt de Heer van Hoorne voor als hebbende ontvangen 58 ponden, 5 schellingen en 8 deniers wegens verleenden bijstand gedurende acht dagen met 250 mannen. Aarnoud, Heer van Stein, is daarin vermeld ten bedrage van 16 ponden en 5 deniers; de Heer van Brederode voor 61 ponden en 11 schellingen. Deze laatste had 249 man geleverd (5).

In 1318 bezegelde Gerard mede den brief, waarin Schepenen van 's Herto-

---

(1) Zie het oorspronkelijke Nederduitsche stuk bij WOLTERS, *Notice*, p. 221—224.

(2) *Gedenkw. uit de Gesch. van Gelderland*, I, N° 118.

(3) Zie het stuk, onder anderen, bij MIRAEUS, *Oper. Diplom.*, I: 446.

(4) Ook dit in het Nederduitsch opgestelde stuk is medegedeeld door WOLTERS t. a. p. bl. 226, 227.

(5) Mr. L. PH. C. V. D. BERGH, *Gedenkstukken*, enz., I, N° 68.

genbosch verklaarden, dat de Graaf van Kleef in hunne tegenwoordigheid verzekerd had, dat hij en zijne voorouders het land van Heusden van den Hertog van Braband in leen hadden.

Nadat Gerard, volgens sommigen den 3 Mei 1333, doch volgens ERNST (in zijne *Histoire du Limburg*, III, 423) omstreeks 1327 gestorven was, werd hij in de kerk der Karmeliten te Brussel onder eene graftombe bijgezet.

Van de vijf zoons van Heer Gerard vermelden wij alleen Willem V, die volgt, en Otto van Hoorne, Heer van Baucignies, die Admiraal was in Fransche dienst.

Willem V, door geboorte Heer van Hoorne, Altena, Weert, Nederweert, Wessem, Hees, Leende en Cortessem, onder-voogd van Thorn, erfde de schoone en rijke landen van Gaasbeek, Leeuw, Herstal en Montcornet van zijne nicht Beatrijs van Leuven, die omstreeks 1339 overleed, en later nog de heerlijkheid Saffenberg van Jan van Hoorne, zoon van Willem en Sophia van Heusden. In 1322 was hij met een aantal Edelen uit Braband, Vlaanderen en Henegouwen een der bezegelaars van het huwelijksverdrag der Vorstin Johanna van Braband, dochter van Hertog Jan III van dat land, met Willem, later IV geheeten, oudsten zoon van den Graaf van Holland en Henegouwen, Willem III.

In het volgende jaar was hij een der medebezegelaars bij het huwelijksverdrag van Johanna's broeder, Jan van Braband, met Elizabeth, dochter van den Hollandschen Graaf, zoo even vermeld.

Ten jare 1331 was hij een der scheidsregters (met Bisschop Adolf van Luik, Graaf Lodewijk van Loon en Chiny, Hendrik van Leeuwenberg en Aarnoud van Stein) in den twist tusschen Diederik II en Jan I van Heinsberg over hun vaderlijk erfgoed.

Twee jaren later droeg Willem van Hoorne zijne leenen van Hees en Leende aan Jan III, Hertog van Braband, op, die er hem zelve weder mede beleende. Het oorspronkelijk in het Nederduitsch te Brussel daarvan, in tegenwoordigheid der Heeren Otto van Kuik en Jan van Raatshoven, opgemaakte stuk komt voor bij WOLTERS, *Notice*, enz., bl. 227 en 228.

Weldra moest hij ten gevolge dezer beleening deelen in eenen oorlog, die er over de heerlijkheid Mechelen ontstond, en moest Heer Willem met de leenmannen van den Hertog van Braband strijden tegen den Graaf van Vlaanderen.

Ook was hij bij het eindigen van den oorlog op den 31 Maart 1336 te Dendermonde een der medebezegelaars van het verdrag tusschen Graaf Lodewijk van Male en Hertog Jan van Braband.

Daags daarna bewees hij, mede te Dendermonde, de zelfde dienst bij het verdrag tusschen den Brabandschen Hertog met de Graven van Vlaanderen en Holland (1).

Op den 1 Maart 1333 was Heer Willem getuige bij het huwelijk van Gerard, oudsten zoon van Willem, Graaf van Gulik, met de oudste dochter van Reinoud II, Hertog van Gelre (2).

Ten jare 1338 bevond hij zich te Leuven in eene zeer talrijke vergadering van de voornaamste Heeren des lands. Deze Ridders, die door banden van bloedverwantschap en van eer aan elkander verbonden waren, behartigden zeer de zuivering van een hunner neven, den Graaf van Gelre, van de lasterlijke beschuldigingen, die men tegen hem uitgestrooid had; men zeide namelijk, dat hij het voornemen had om den Koning en de Koningin van Frankrijk, den Hertog van Normandie en den geheelen Staatsraad te vergiftigen. De leden der vergadering waren Jan III, Hertog van Braband, Willem IV, Graaf van Holland en Henegouwen, Adolf, Graaf van Berg, Jan van Henegouwen, Heer van Beaumont; Diederik, Graaf van Kleef, Willem, Graaf van Namen, Diederik, Graaf van Loon, Diederik, Heer van Montjoie, Valkenburg en Vere, Landvoogd van Zeeland, Willem, Heer van Hoorne en Altena, en Otto, Heer van Kuik. Zij noemden zich allen neven van den Hertog van Gelre.

Willem V komt het eerst voor onder de Edelen van Braband in het verdrag van altijddurend bondgenootschap, dat op den 3 December 1339 tusschen Jan III, Hertog van Braband, en Lodewijk van Male, Graaf van Vlaanderen, gesloten werd.

De uiterste wil van Heer Willem V, die op zondag na St. Remigius in het jaar 1342 in het Nederduitsch gemaakt is, vindt men door WOLTERS medegedeeld ter aangehaalde plaats, bl. 228, 229. Hij stierf in het volgende jaar 1343.

---

(1) Zie Mr. L. PH. C. v. D. BERGH, *Gedenkstukken*, enz., I, N° 82.

(2) Zie NIJHOFF, *Gedenkwaardigheden*, enz., I, N° 268.

In 1315 was hij gehuwd met Ode, Vrouw van Putten en Strijen, en na dezer overlijden met Elizabeth, dochter van Diederik, Graaf van Kleef, en Margaretha van Habsburg, zuster van Keizer Rudolf van Habsburg, welk huis zoo vele jaren den Duitsch-keizerlijken troon bezat.

Uit zijn eerste huwelijk had Heer Willem:

1e Gerard van Hoorne, Heer van Hees en Leende, en, na zijns vaders dood, sedert 1343 Heer van Hoorne en Altena. Hij sneuvelde met zoo vele anderen in den slag bij Stavoren in dienst van Graaf Willem IV van Holland (1).

2e Johanna van Hoorne, Vrouw van Gaasbeek, Putten en Strijen, gehuwd met Gijsbert van Abkoude, Heer van Wijk bij Duurstede.

3e Oda van Hoorne, gehuwd met Jan van Duivenvoorde, Heer van Polanen, van der Lek en Breda.

4e Maria van Hoorne, gehuwd met Jan van Arkel, Heer van Heukelom.

En nog twee dochters, die den geestelijken stand omhelsd hebben.

Uit zijn tweede huwelijk had hij:

7e Willem VI, die volgt:

8e Diederik, Heer van Perweis en Kranenburg.

9e Aarnoud van Hoorne, die van 1371—1379 den Bisschoppelijken stoel van Utrecht bekleedde, wiens leven wij kortelijk als zoodanig vermeldden, en wiens munten wij afbeeldden in onze *Munten der Bisschoppen, van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht* (Haarlem, 1859). Hij werd later Prins-Bisschop van Luik en overleed op den 8 Maart 1380 in den leeftijd van vijftig jaren. Zijn lijk werd naar Hoorne overgebragt en in den familiekelder te Keizerbosch bijgezet.

10e Everhard van Hoorne, Kanunnik te Keulen.

11e Diederik Loef van Hoorne, Heer van Baucignies, Montcornet, Weert, Hees, Leende en Herstal, overleden in 1390, wiens munten wij zoo straks zullen vermelden. Hij was gehuwd met Isabella van Montigny.

En nog twee dochters.

Willem VI, die Heer werd van Hoorne en Altena na den dood van zijnen oudsten broeder Gerard (die, gelijk wij reeds zagen, te Staveren, zonder kin-

(1) Zie, onder anderen, WILLEMS, *Belgisch Museum*, V, 104.

deren na te laten, sneuvelde), was een der getuigen bij het huwelijksverdrag, dat in 1357 gesloten werd tusschen Dirk II van Heinsberg, later Graaf van Loon, met Filippina van Gulik. Hij had bij zijne echtgenoote Isabella, dochter van Jan, Heer van Arkel, en Ermengard van Kleef, drie kinderen, te weten:

1e Dirk VII, die volgt.

2e Dirk van Hoorne, Bisschop van Osnabrug, overleden in 1404.

3e Maria van Hoorne, gehuwd met Hendrik, Heer van Gemen.

Het blijkt uit een Charter van 18 October 1366, dat na den dood van Heer Willem VI de heerlijkheden van Hoorne en Altena overgingen op Diederik Loef van Hoorne, want hij regelt in gemeld stuk onderscheidene punten betreffende de huwelijksgift zijner zuster Elizabeth van Hoorne (1).

In 1390 verleide Willem VII, Heer van Hoorne, Altena, Weert, Nederweert, Wessem, Cortessem en Saffenberg, erfelijk Opperjagermeester van het Duitsche Rijk, onder-Voogd van Thorn, het land van Hoorne bij den Bisschop van Luik, als Graaf van Loon.

Hij was ook gemengd in de twisten der Hoekschen en Kabeljaauwschen.

In 1393 verbande Hertog Aalbrecht, Graaf van Holland, de hoofden der Hoeksche partij, ten getale van 53, hen beschuldigende van deel genomen te hebben aan den moord van Aleid van Poelgeest en Willem Kuser.

's Hertogen zoon Willem, Heer van Oostervant, verliet mede het land en versterkte zich in het kasteel Altena, maar bij de nadering van zijnen vader trok hij er uit, de verdediging aan den Heer van Hoorne overlatende. Op St. Margriet gaven de belegerden zich op eerlijke voorwaarden over. Hertog Aalbrecht herstelde echter den zoon des Heeren van Hoorne, Willem genaamd, in het bezit van het kasteel (2).

Van dezen Willem VII verhaalt de geschiedenis weinig belangrijks; alleen dat hij op den 25 October 1415 in den zoo bloedigen slag van Azincourt sneuvelde en met hem een aantal zijner bloedverwanten en vrienden, met name Jan van

(1) Ook dit *Nederduitsche* stuk komt voor bij WOLTERS t. a. p. bl. 230, 231. Op de volgende bladz. treft men een stuk van 1 November 1367 aan, waarin Diederik Loef mede Heer van Hoorne en Altena genoemd wordt.

(2) *Chronicon Tielense*, p. 423, aangehaald bij WOLTERS.

Croy en diens twee zonen, Jakob van Adingen (Enghien), Roeland van Gruithuizen, Colard van der Gracht, Filips en Hendrik van Liedekerke, enz. De geheele adel van Zuid-Nederland en Frankrijk werd door dezen slag, waarin ook de Graaf van Vlaanderen sneuvelde, in droefheid gedompeld.

Willem was gehuwd met Johanna van Loon, genaamd van Heinsberg.

Bij brief van 20 Mei 1374 had hij aan zijne echtgenoote eene douarie van 800 goudguldens gemaakt, betaalbaar in de stad Roermond, en te trekken uit het land van Hoorne, anders genoemd Maasland, en gelegen in de dorpen Wessem, Geistingen, enz.

Zij lieten vier kinderen na, te weten:

1e Willem VIII, die volgt.

2e Oda van Hoorne, echtgenoote van Jan van Gemen.

3e Margaretha, Abdis van Thorn.

4e Katharina van Hoorne, gehuwd met Filips, Graaf van Virnenburg.

Heer Willem VIII verklaarde in een Nederduitsch Charter van 10 April 1423, dat zekere hoeve, genaamd Tgenloo, onder Ophoven, eene vrije bezitting was, niet leenroerig aan het Graafschap Hoorne.

Hij overleed te Aken in 1433, en werd aldaar in het Dominikaner klooster begraven. Zijn zoon Jakob schonk aan dit klooster eenige tienden te Ophoven en Geistingen (1).

Sedert 1407 was hij gehuwd met Johanna van Montigny; hij had bij haar twee kinderen:

1e Jakob, die hem opvolgde.

2e Margaretha van Hoorne, Abdis van Thorn.

Jakob, Heer van Hoorne, Altena, Weert, Nederweert, Wessem, Cortessem, Kranendonk en Eindhoven, kocht in 1460 de beide laatste heerlijkheden, die oudtijds eigendommen van het geslacht Hoorne, doch sedert vervreemd waren, weder in van Maria van Schoonhoven te Elslo.

Hij deed onderscheidene malen leenhulde van het land van Hoorne; eerstens bij den dood zijns vaders, en daarna telkens bij de verkiezingen van eenen nieuwen Luikschen Bisschop. Deze verheffingen hadden regelmatig plaats sedert

(1) Zie Quix, *Dass Ehemalige Dominikaner Kloster in Aachen*, S. 15.

de Luiksche kerk haar gebied had uitgebreid door de aanwinst van het Graafschap Loon en sedert een lid van het geslacht Hoorne op den Luikschen zetel geplaatst was geweest. Het land van Hoorne was vroeger een geheel vrij land, gelijk het stuk van Walburga van Hoorne, boven vermeld, genoegzaam aanwijst.

Waarschijnlijk ontving Heer Jakob, bij gelegenheid van zijn huwelijk, van zijnen schoonvader, Frederik van Meurs, het land en de heerlijkheid van Born, die hij in 1448 aan het kasteel van Heinsberg verhief.

Jakob I, Heer van Hoorne, was voor een gedeelte Heer van Montigny. De Heeren van Hoorne hadden te Aken een huis, geheeten: *das Haus Hoorn.* Het was daarin dat Willem VIII is overleden (1).

Als Heer van Hoorne en erfgenaam van Willem van Hoorne, stichter van het St. Elizabeth's-klooster bij Heythuyzen, had Jakob I zijn deel aan de hervormingen van dit klooster, dat naar aller wensch een deel ging uitmaken van de Windesheimsche Vereeniging. In 1435 toch nam gemeld klooster den regel aan van de reguliere Kanunniken van St. Augustinus.

In 1450 werd Jan van Hoorne door Keizer Frederik IV tot Graaf van het Heilige Roomsche Rijk verheven.

Hij was op den 13 Julij 1456 tegenwoordig bij de inhuldiging van Lodewijk van Bourbon als Prins-Bisschop van Luik. Deze gaf hem in October 1461 verlof tot het, ingevolge eene gelofte van zijne echtgenoote Johanna van Meurs, stichten eens kloosters van Minderbroeders en van eene kerk tot hun gebruik op de plaats Aldenborg bij het kasteel Weert. De inwijding had in Mei 1462 plaats door Jodocus, Bisschop van Hieropolis, Wijbisschop van David van Bourgondië, Bisschop van Utrecht.

Toen, in 1465, het volk van Luik zich weder onder Fransche bescherming stelde, ontbood Filips de Goede, Hertog van Bourgondië, zijne beste veldoversten, en onder deze Filips van Hoorne, Heer van Gaasbeek, en Jakob, Graaf van Hoorne, Heer van Altena. Maar weldra liet de Fransche Koning Lodewijk XI de Luikenaars in den steek. De slag van Montenaken was hun noodlottig. Jakob, Graaf van Hoorne, die zich te Brussel bevond, werd verzocht om ten hunnen behoeve bij den Hertog van Bourgondië tusschen beide te komen.

(1) Zie Chr. Quix, t. a. p. S. 13.

Daarna werd hij met Vincent, Graaf van Meurs, in November 1465 andermaal door de Luikenaars naar Hertog Filips den Goeden en zijn zoon Karel den Stouten, toen nog Graaf van Charolois geheeten, te Thienen gezonden. Men sloot eerst eenen wapenstilstand, en later kwam te St. Truyen in het huis, waar de Graven van Meurs en Hoorne hunnen intrek hadden genomen, de vrede tot stand (22 December 1465).

Oud geworden, begaf Jakob, Graaf van Hoorne, zich in het Minderbroeders-klooster te Weert, en werd daar door den Vorst-Bisschop van Luik tot Priester gewijd. Hij overleed in gemeld klooster op den 3 Mei 1488.

Jakob I was gehuwd geweest met Johanna van Meurs, overleden 2 April 1461, en had bij haar zeven kinderen:

1e Willem, in den ouderdom van vier jaren overleden in 1453.

2e Jakob II, die zijn vader opvolgde.

3e Jan van Hoorne, in 1484 tot Prins-Bisschop van Luik gekozen.

4e Maria.

5e Walburga, gehuwd met een Graaf van Manderscheid. Hunne eenige dochter Walburga verbond zich in den echt met Willem, Graaf van Nuenar of Nieuwenaar.

6e Margaretha, overleden 15 December 1518; zij was eerst gehuwd met Filips van Hoorne, Graaf van Houtkerke en Baron van Gaasbeek, en later met Jan van Montmorency, Heer van Nevele, † 26 Junij 1477.

7e Frederik, Graaf van Hoorne, Ridder, Heer van Montigny en Viny, gehuwd met Philippote van Melun. Hij † 30 December 1486.

Jan II, Graaf van Hoorne en van het Heilige Roomsche Rijk, Heer van Altena, Weert, Nederweert, Wessem, Cortessem, Kranendonk, Saffenberg en Eindhoven, onder-Voogd van Thorn en erfelijk Opperjagermeester van het Duitsche Rijk, verloor reeds in 1461, op den leeftijd van elf jaren, zijne moeder Johanna van Meurs. Als oudste zoon werd hij in de beoefening der oorlogskunst opgevoed; maar zijne vreedzame geaardheid deed hem steeds in eendragt met zijne naasten leven. Hij was een der voornaamste bewerkers van het verdrag van Tongeren, dat den 22 Mei 1484 tot stand kwam. Ten gevolge van dat verdrag kon zijn broeder op zijnen Bisschopszetel terugkeeren.

Toen later, na den dood van het *wilde zwijn der Ardennen* (Willem van der Mark), de Bisschop Jan van Hoorne zich naar Maastricht moest begeven, in afwachting dat de driften in zijn Bisdom zouden bedaren, bestuurde zijn broeder Jakob met twee andere Heeren de openbare zaken. In een strijd tegen het geslacht van der Mark werd hij gevangen genomen, en bleef drie jaren op het kasteel van Louvignée opgesloten. Eindelijk vrijgelaten, gaf hij het voorbeeld van edelmoedige vergeving, en na het Maastrichtsche verdrag van 1492 stemde hij in de huwelijksverbindtenis zijner dochter met Everard van der Mark, als tot bevestiging van den gesloten vrede.

In 1494 was hij, met een aantal Krijgsbevelhebbers en Vorsten van naam, tot hulp van Keizer Maximiliaan opgetrokken, toen deze de Gelderschen en hunnen Hertog Karel van Egmond beoorloogde.

Onder de brieven, welke de Landvoogdes der Nederlanden, Margaretha van Oostenrijk, aan Keizer Maximiliaan gedurende dezen oorlog geschreven heeft, vinden wij er een van September 1511, waarin zij onder andere zaken vermeldt, dat na het innemen van Tiel door de Gelderschen, deze te Wisch gekomen waren, en zich van daar alleen verwijderd hadden op het verzoek van de Gravin van Hoorne, Margaretha van Croy.

Ten jare 1512 werd de Graaf van Hoorne te Woudrichem door de Gelderschen gevangen genomen. Toen gemelde plaats in hetzelfde jaar door Heer Floris van Egmond hernomen was, vroeg deze aan de Landvoogdes verlof om haar aan den Graaf van Hoorne terug te geven.

Graaf Hendrik van Nassau, ten jare 1519 de Landvoogdes tot Meter van zijn kind verkregen hebbende, werd deze laatste bij den doop vertegenwoordigd door de Gravin van Hoorne.

De tijdsomstandigheden waren oorzaak, dat Graaf Jakob II zich diep in schulden had moeten steken, iets wat ten gevolge had, dat hij eenige zijner voornaamste bezittingen, onder anderen het Graafschap Hoorne, alsmede de heerlijkheid en het kasteel van Weert, moest verpanden bij Vincent, Graaf van Meurs.

Maar het zij dat de clausulen van deze verpanding niet goed waren nagekomen, het zij om eenige andere reden, Jakob van Hoorne eischte in 1494 zijne goederen van den Graaf van Meurs terug, die ze hem niet weder wilde geven.

Daarom riep hij zijne mannen van wapenen bijeen en begon in Junij van gemeld jaar het kasteel van Weert te belegeren.

Wat het domein van Hoorne betreft, dit werd eenigen tijd later, met al de daaraan verbondene regten, aan Jan van Hoorne, Bisschop van Luik, teruggegeven.

Na dien tijd noodzaakte deze Bisschop zijn neef, den jongen Jakob van Hoorne, om zich met dit land te laten beleenen en het voor het Hof van Curange te komen verheffen. Echter bleef het Graafschap Hoorne belast ten behoeve van Vincent van Meurs, die het kasteel bezet hield.

Van zijne zijde deed Jakob van Hoorne zijn best om de belangen der beide huizen door middel van een huwelijk tot één te brengen, hetgeen hem dan ook gelukte door de echtelijke vereeniging van zijn oudsten zoon Jakob III met Margaretha van Croy, dochter van Filips van Croy, Graaf van Chimay, Baron van Quiévrain, enz., en van Walburga van Meurs, dochter van Vincent, Graaf van Meurs en Saarwerden. De regten van Croy, als erfgenamen van Meurs op het Graafschap Hoorne, werden vereenigd met die van Jakob van Hoorne, en Margaretha van Croy vernietigde alzoo de aanspraken van Vincent van Meurs.

Jakob II overleed den 8 October 1530 en werd, op zijn verlangen, in het klooster te Weert begraven. Zijne eerste gemalin, die hem geene kinderen schonk en die den 4 Junij 1475 overleed, was Philipotte van Wurtemberg, dochter van Ulrich, Graaf van Mumpelgard (Montbeliard), en van Margaretha van Savoye, weduwe van Lodewijk, Koning van Sicilië. Zijne tweede gemalin was Johanna van Gruithuizen, die den 8 December 1502 overleed. Zij was eene dochter van Lodewijk van Brugge, Ridder der Orde van het Gulden Vlies, Prins van Steenhuizen, Graaf van Winchester, Heer van Haamstede in Zeeland, en van Margaretha van Borselen. Haar broeder was Landvoogd van Picardie en Maarschalk van Frankrijk.

Bij deze tweede gemalin had Jakob II, Graaf van Hoorne:

1e Jakob III, die volgt.

2e Jan, die, eerst in den geestelijken stand opgevoed, na den dood zijns broeders hem opvolgde,

alsmede twee dochters.

Jakob III, die wel eens de jonge Heer van Hoorne, Altena, enz. genoemd wordt, werd in 1519 met een gezantschap naar Engeland belast. Hij had achtereenvolgens in huwelijk:

1e Margaretha van Croy, welke den 7 Februarij 1514 overleed en te Weert begraven werd. Deze schrandere vrouw, die eene dochter was van Filips van Croy, Graaf van Chimay, Baron van Quiévrain, Heer van Thou, Ridder der Orde van het Gulden Vlies en Landvoogd van Holland, voerde briefwisseling met Margaretha van Oostenrijk, Landvoogdes der Nederlanden.

2e Claudine van Savoye, die den 2 April 1528 overleed.

Dit huwelijk had plaats door den invloed van de Aartshertogin Margaretha van Oostenrijk.

3e Anna van Bourgondië, dochter van Adolf, Heer van Beveren, Veere en Vlissingen, alsmede van Anna van Bergen.

Jakob III liet bij zijn overlijden, op den 15 Aug. 1531, geene kinderen na.

Op den 27 Augustus daaraanvolgende deed zijn broeder Jan de leenhulde voor Hoorne aan den Luikschen Bisschop Everard van der Mark. Het *Nederduitsche* bewijsstuk daarvan, te Brussel opgemaakt, komt voor bij WOLTERS t. a. p. bl. 60 en 61.

Toen, in 1539, de komst van Keizer Karel V, uit hoofde van den opstand der Gentenaars, te gemoet gezien werd, noodigde de Landvoogdes de voornaamste Grootwaardigheidbekleeders en Ridders van het Gulden Vlies uit om zich op den 12 Januarij te Valençyn te bevinden, ten einde den Keizer te verwelkomen. Onder hun getal bevond zich ook Graaf Jan. Deze, die, gelijk wij boven zagen, in den geestelijken stand was opgevoed en in 1502 met de Proostdij van St. Lambertus te Luik begiftigd was geworden, wenschende dat de regte lijn der Graven van Hoorne en Altena niet mogt uitsterven, liet zich door den Paus van zijne gelofte ontslaan, en trad, nadat hij het bestuur van zijn Graafschap aanvaard had, in het huwelijk met Anna van Egmond, dochter van Floris van Egmond, Graaf van Buren, en van Margaretha van Bergen. Zij was weduwe van Joseph van Montmorency, Ridder, Heer van Nevele, Hubermont, Huyssen en Zwijndrecht.

Het gelukte aan Graaf Jan, even min als aan zijnen broeder, zich kroost te

verwekken. Hij beschikte dus over zijne landen en goederen ten behoeve der voorkinderen van zijne gemalin, de Montmorency's, en wel in de eerste plaats van Graaf Filips van Montmorency.

Al de verschillende stukken, die betrekking tot deze zaak en de daarna plaats gehad hebbende verheffing der Leenen hebben, zijn in het *Nederduitsch* gesteld (1), een blijk, dat die schoone taal toen in die streken nog niet bij de aanzienlijken door de zoo veel armere Fransche verdrongen was geworden (2). Zulks heeft eerst plaats gehad toen de Nederlandsche grooten zich de taal hunner vaderen begonnen te schamen, en de slaven der vreemdelingen werden, iets wat eenen nadeeligen invloed had op het gebruik der moedertaal door de middelklasse, die thans nog in Limburg veelal het Fransch aan de moedertaal voortrekt. Men vergeve ons deze uitwijding.

Filips van Montmorency nam dan niet alleen bezit van het Graafschap Hoorne, maar ook van de heerlijkheden Weert en Wessem, gelijk ook van de ondervoogdij van Thorn.

Het leenhof van Gelderland bevat de acte van leenhulde daartoe betrekkelijk.

Filips was in 1522 geboren, diende Keizer Karel V in vele oorlogen, en volgde den Infant, later Filips II, in Duitschland, Italië, Spanje en Engeland. Teruggekeerd, werd hij tot Landvoogd over Gelderland en Zutphen aangesteld. In 1555 werd hij te Antwerpen, te gelijk met Don Carlos, tot Ridder van het

---

(1) Zie o. a. WOLTERS t. a. p. bl. 78 en 79.

(2) Men heeft het ons wel eens ten kwade geduid, dat wij dit werk niet in het Fransch hadden geschreven en uitgegeven. Men meende, dat het dan een veel grooter debiet zoude gehad hebben en wij meer voldoening van onzen veeljarigen arbeid zouden hebben ingeoogst. Het is mogelijk dat men gelijk heeft. Wanneer wij een werk over de munten van Portugal hadden geschreven (een werk, dat wel in ons voornemen lag, doch dat gelukkig door een Portugees is ten uitvoer gebragt) zouden wij het buiten kijf in het Fransch hebben uitgegeven. Iets anders is het echter om een nationaal werk niet in de nationale taal uit te geven. Ons althans streed het tegen de borst om over Hollandsche, Geldersche, Groningsche, Friesche en andere Nederlandsche munten in eene vreemde taal te schrijven, hoewel het ons, die sedert onze kindschheid met het Fransch zeer vertrouwd zijn, niet moeijelijk zoude gevallen zijn om ons Muntwerk althans in dragelijk Fransch uit te geven, gelijk er in de 19e eeuw zoo vele werken door niet-Franschen geschreven worden.

Gulden Vlies benoemd, en niet lang daarna tot Nederlandsch Admiraal en Bevelhebber eener bende van ordonnantie verheven. Toen Filips II de Nederlanden verliet, om ze nimmer terug te zien, werd hij door den Admiraal Montmorency, Graaf van Hoorne, vergezeld. Wanneer deze laatste in het vaderland terugkwam, vond hij zijn ambt in Gelderland aan een ander gegeven, iets dat hem geweldig hinderde. Hij had zijn aandeel aan de in het werk gestelde pogingen tot verwijdering van Granvelle.

Het is hier de plaats niet om al de verdere lotgevallen van den Graaf van Hoorne te vermelden; genoeg zij het dat hij, als slagtoffer van den haat van Alva en der Spanjaarden, op den 4 Junij 1568 te Brussel werd onthoofd. Zijn vonnis vindt men in het Nederduitsch bij WOLTERS t. a. p. bl. 96—98 (1).

Filips van Montmorency heeft alleen ééne dochter gehad, die jong gestorven was. Zijne weduwe, Walburg van Nieuwenaar, volgde hem op in het bezit zijner landen; doch wij zijn genaderd tot den tijd der Pacificatie van Gend, en verder dan deze behoeven wij de geschiedenis van het Graafschap Hoorne niet te vermelden. Het wordt dus tijd dat wij de munten van dit landje gaan beschouwen, die de tijd ons gespaard heeft, en welke wij nu, achtereenvolgens, naar mate wij ze op Pl. XI en XII afgebeeld hebben, zullen beschrijven.

In de eerste plaats dan deelen wij een denier of sterling mede van een Willem, Heer van Hoorne, waarschijnlijk van Willem I of II (zie boven bl. 115).

Deze munt, eene navolging der Engelsche sterlingsche deniers uit de 13e eeuw, is ons in geene Verzameling op het vaste land voorgekomen. Zij werd in Ierland gevonden, en is medegedeeld in T. VII, 2e Serie der *Revue de la Numismatique Belge*.

Op de vz. ziet men een met een bloemkrans getooid vorstelijk hoofd van voren. Het omschrift is:

✠ (W)ILLEMVS DE HORN:

Het veld der kz. wordt door een gelijkbeenig, vierkant kruis gedeeld. Twaalf bolletjes bevinden zich tusschen de beenen van dat kruis. Omschrift:

MON | ETA | DE W | ERT

Het gewigt zal wel ongeveer het zelfde als dat van andere sterlingen zijn.

---

(1) Het vonnis vindt men in het Fransch in het *Supplement de* STRADA, T. I, p. 255.

Op onze Supplement N° XXX deelen wij onder N° 1 eene Hoornsche munt mede, die wij aan Heer Willem IV meenen te mogen toeschrijven (overleden in 1343), omdat de type der munten van Hertog Jan III van Braband (1312—1355) nagevolgd is. Op de vz. heeft men het dusgenaamde portaal met gecreneleerde torens, in een rand van twaalf bloemschildjes. Omschrift:

✠ MONETA MERTVDE

d. i. munt, geslagen te Poilvache.

Kz. In het midden der munt een breed, vierbeenig kruis met twee rijen omschriften. Het binnenste luidt:

✠ DOMIN' DE · HORNE.

Het buitenste:

✠ BNDICTV : SIT : NOME : DNI : DEI : IHI

Verzilv. koper, in de Verzameling van den Heer DE ROBIANO te Brussel.

N° 2, een botdrager, van hoedanige muntsoort wij een aantal exemplaren in onze *Munten van Braband en Limburg*, van de *Geldersche Graven en Hertogen*, die der *Heeren en Steden*, der *Graven van Holland*, der *Munten van Friesland, Groningen en Drenthe* en ook in dit deel beschreven.

Wij behoeven dus van de type van dezen botdrager geene beschrijving te geven, en alleen de omschriften te vermelden.

Op de vz. dan leest men:

LOVICVS : DEI : GRACIA : HERE : VAN HOR : E : ALTEN.

Op de kz. luidt het binnenste omschrift:

✠ MOHETA ✠ DE ✠ LVIERDEN.

In den buitenrand:

✠ BEHEDICTVS, enz.

Het gewigt is 4,2 w.

Met zeer veel regt wordt deze munt, die zich in de Verzameling van Professor SERRURE te Gend bevindt, door den Heer CHALON op bl. 149 der *Revue Num. Belge* van 1851 toegeschreven aan Dirk Loef van Hoorne, vijfden zoon van Heer Willem V, over wien wij boven, bl. 125, handelden. Zij dagteekent dus uit het laatste vierde gedeelte der 14e eeuw.

Zeer juist merkt de Heer CHALON aan, dat de naam *Loef* (waarschijnlijk oor-

spronkelijk *wolf* beteekenende) hier wordt uitgedrukt door *Lovicus*, om den in waarde minderen naslag eener munt van *Ludovicus* of Lodewijk van Male te verbergen.

Het binnenste omschrift wordt door den Heer CHALON gelezen: *Moneta de Wierden*, want, zegt hij t. a. p. bl. 149, de eerste letter is de V van de 14e eeuw, gelijk men onder anderen ziet in den *Atlas de la Numismatique du moyen age* van LELEWEL, en op een goudgulden van Jan *zonder genade*, geslagen te St. Truyen.

Het beteekent dus dat de munt te Weert vervaardigd is geworden.

Op Pl. XXX (Supplement) deelen wij nog eenige munten van Heer Dirk Loef van Hoorne mede, en wel eenige navolgingen der Vlaamsche grooten van Graaf Lodewijk van Male.

N° 2 heeft op de vz. een leeuw binnen eenen rand van twaalf bloempjes. Omschrift:

MONETA LIERD.

Dit weder (zie de aanmerking over de eerste letter van de voorgaande munt) beteekenende: *Moneta Wierd(ensis)* of Munt van Weert.

Op de kz. bevindt zich het gewone vierbeenige kruis met twee rijen omschriften. Aangezien de munt zeer geleden heeft is van de binnenste rij alleen leesbaar:

O · DI | RIC | VAN | . . ER

De eerste O, zegt de Heer MEIJER in de *Revue de la Num. Belge*, 1860, page 159, is eene navolging van de O op de *grooten met den leeuw* van Hertog Jan III van Braband (zie onze *Munten van Braband en Limburg*, Pl. IX, N° 24); terwijl het verder zal beteekenen: *Diric van Hoerne.*

Het omschrift van den buitenrand zal zijn:

Benedictum sit nomen, enz.

De onder N° 3 afgebeelde munt heeft op de vz. weder den leeuw, en in den rand elf bloempjes en even zoo vele schildjes, terwijl in het twaalfde een leeuwtje gezien wordt. Omschrift:

MONETA ✠ LIERD'

te lezen: *Moneta Wierd'*.

De type der kz. is weder het langbeenige, vierkante kruis.

Het binnenste omschrift luidt thans:

ꟻhE | O'D · V | T' hO | ꟻЄN.

Hetgeen de Heer MEIJER meent dat aldus gelezen moet worden:

THEODeric VAn HOorne en alTENa.

Weegt 1,6 w.

De Heer MEIJER, die bovenstaande munten voor het Koninklijk Penningkabinet mogt aankoopen, doet opmerken, dat de binnenste en buitenste omschriften op die munten niet op de zelfde plaats beginnen.

Onder N° 3, op Pl. XI, deelen wij een halven groot mede, dien wij ontleenen aan de *Revue de la Numism. Belge* van 1854. De munt bevond zich vroeger in de Verzameling van wijlen den Heer BECKER te Amsterdam.

Op de vz. ziet men het borstbeeld van Heer Willem van Hoorne van voren, gedekt met eene muts, waarop hermelijnen; vóór de buste bevindt zich het wapenschildje met de drie horens.

De kz. bevat, even als op de munten der Utrechtsche en Luiksche Bisschoppen Jan van Arkel en Engelbert van der Mark (van welke dit stuk eene nabootsing is), een klein, gevoet kruis, tusschen hetwelk staat:

I : N | OI | Є : D | HI

d. i. *In nomine Domini.*

In den buitenrand staat, om een parelcirkel:

✠ MONЄTA : NOVA : DЄ (hOЄRN)Є

Men vergelijke onze *Munten der Bisschoppen, enz. van Utrecht*, Pl. X, N° 11 en eenige volgende.

N° 4 is een dusgenaamde Roosbeker, eigenlijk dubbele groot, nagevolgd naar de soortgelijke Gemeenschapsmunten van de Brabandsche Hertogin Johanna en den Vlaamschen Graaf Filips den Stouten, onder anderen afgebeeld in onze *Munten van Braband en Limburg*, Pl. X, N° 3 en 4.

Op de vz. ziet men ongeveer de zelfde wapenschilden; alleen heeft het vierveldige in slechts één kwartier het wapenschild der Heeren van Hoorne. Het omschrift is:

MILh : DЄI : GRA : D . . . . NЄ . . LTЄNA

Men ziet, de eerste letter van het woord *Wilhelmus* is voorbedachtelijk ver-

wrongen, om die eenige gelijkenis te geven met IOhT, den aanvang van den naam der Brabandsche Vorstin.

Deze Willem is waarschijnlijk Heer Willem VI van Hoorne, die, gelijk wij boven zagen, in 1415 overleed.

Op de kz. staat:

✠ MONETA NOVA : hVERNENSI : VERDENSI

Z. weegt 3,1 w. en bevindt zich in de Verzameling van het N. Brabandsch Genootschap te 's Hertogenbosch.

N° 5 is door ons ontleend aan eene Plaat van LELEWEL, later door dezen afgestaan aan de *Revue de la Numism. Belge*, en te vinden onder N° V in den jaargang van 1856 van dat Tijdschrift. Onze munt komt daar voor onder N° 24. Men ziet, dat het onderscheid in type zeer gering is. Op de vz. leest men thans:

✠ IIITR · DEI · GRA · DVS · hOERNE · Z · TLIENA

en op de kz.:

✠ MONETA · NOVA · hOERNENS · Z · VERDENSI

Het gewigt is in de *Revue* door den Heer PIOT niet opgegeven geworden.

N° 6, die waarschijnlijk oudtijds den naam van *halve groot* droeg, is gevolgd naar eene Brabandsche munt van ongeveer den zelfden stempel. Zie onze *Munten van Braband en Limburg*, Pl. XII, N° 14.

Op de vz. aanschouwt men het vierveldig wapenschild binnen een parelcirkel, doch in plaats van *vier*, vindt men weder slechts *drie* leeuwen; in het 4e kwartier bevindt zich het schildje van Hoorne. Omschrift:

✠ HILS.....DNVS hOERNE.

het eerste woord voor WILhS.

Op de kz. staan de letters: DV

tusschen de beenen van een lang, gelijkbeenig kruis.

In den rand leest men:

MONE | TA NO | VA : DE | hORN

Wij ontleenen deze munt aan het werkje van den Heer WOLTERS.

En hiermede eindigen de tot op heden bekend gewordene munten der oudere Heeren van Hoorne, die te Weert geslagen zijn geworden, en gaan wij over

tot de beschrijving van die van Filips van Montmorency, den eenigen Graaf van Hoorne op wiens last muntstukken schijnen vervaardigd geworden te zijn.

In de eerste plaats geven wij onder N° 7 de afbeelding van den goudgulden, geslagen naar het voorbeeld der Utrechtsche van Rudolf van Diepholt.

Vz. De heilige Martinus met mijter en kromstaf, de regterhand in zegenende houding opgeheven. Omschrift:

SANCTVS MARTINI : EPS'

Op de kz., in een versiersel, bestaande uit drie dubbele bogen en even zoo vele uitspringende puntsieraden tusschen die bogen — het een en ander binnen een parelcirkel — het wapenschild der Montmorency's, welk geslacht tot den alleroudsten Europeeschen adel behoort; dit schild is in vier kwartieren verdeeld, in elk van welke vier leeuwerikken van sabel op een veld van zilver gezien worden. Het opperschildje of surtout is het wapenschild van Hoorne. Omschrift:

✠ PHS · BT · D · MONTMO · C · T · HORN.

Bleek goud, weegt 1,7 w. en bevindt zich in de Verzameling van Professor SERRURE te Gend.

Groot is het getal en niet minder groot de onderlinge verscheidenheid der Daalders, halve Daalders en dusgenaamde Sprengers van onzen Graaf, die wij van N° 8—21 mededeelen, en welke alle te Weert vervaardigd zijn geworden (1). Nog heden ten dage wijst men in dit stadje het voormalige Muntgebouw der Graven van Hoorne aan, waarin deze stukken geslagen zijn geworden. Het werd ten jare 1852 door ons, op eene ten behoeve van dit werk door het grootste deel van Nederland ondernomene reis, bezocht, en was toen in een molen veranderd.

Op de vz. der heele en halve Daalders ziet men den patroon der Hoofdkerk van Weert, Sint Maarten te paard, die, ten behoeve van eenen vóór hem zittenden bedelaar, met zijn zwaard een stuk van zijnen mantel snijdt. Deze is ook de type der Daalders van Mentz. Onder den bedelaar bevindt zich in den rand het wapenschild van Weert, bestaande uit een keper van azuur op een veld van zilver.

Het omschrift onzer N° 8 is:

SANCTVS MARTIN PATRONVS WIERTENS

(1) In 1567 was zekere Jan van Luemel aldaar Muntmeester, blijkens de Archieven der stad Weert; zie de *Beschrijving van het Hertogdom Limburg door* G. M. POELL, 1851.

Op de kz. bevinden zich de naar elkander gekeerde, fraai uitgesnedene, wapenschilden van Montmorency en Hoorne, gedeelt door hunne helmen en helmteekens, terwijl dat van Montmorency daarenboven nog omgeven is met het Ridderteeken der Orde van het Gulden Vlies. Het omschrift is:

PHS' * BAR° * D * MONTM° * C° * A * B HORN * L * D° * D * WIERT

Deze munt weegt 28,8 w. en bevindt zich in de Verzameling van den Heer MEIJER te 's Hage.

De N° 9 heeft op de vz.:

SANCTVS MARTINV PATRONVS * WIERTENS

en op de kz.:

PHS' * BAR° * D * MONTM° * C° * A^{B} HORN * D° * D * WIERT

Bevond zich in de Verzameling van den Heer STRICKER, wegende 28,4 w.

Eene diergelijke munt, afgebeeld op page 372 der *Monnoyes en Argent de S. M. l'Empereur* (Vienne 1769), met WIERTEN, wordt ook aangetroffen in de Verzameling van den Kolonel DE ROIJE VAN WICHEN, en weegt 28,6 w.

Men heeft zeer vele onderscheidene stempels voor deze muntsoort gebezigd, en de stempels van voor- en keerzijde, waarvan ongetwijfeld dan eens deze, dan weder eene andere onbruikbaar en door eene andere vervangen werd (waarbij de graveur zich geenszins tot eene slaafsche navolging der voorgaande bepaalde), naar mate daaraan behoefte was. Van daar, dat men Daalders vindt op de vz. met *Martinu* en op de kz. *Wierten* (Koninklijk Kabinet en? 't is ons ontgaan), met *Martin* en *Wierten* bij den Kolonel DE ROIJE VAN WICHEN, enz. enz.

Onder N° 10, 11 en 12 beeldden wij drie verschillende halve Daalders af, die de zelfde type als de heele vertoonen.

N° 10 heeft op de vz.:

SANCTVS MARTINV PATRONVS * WIERTEN

en op de kz.:

PHS * BAR * D * MONTM$_{o}$ * C$_{o}$ * A^{B} HORN * D° * D * WIERT

De exemplaren in de Verzamelingen der Heeren KEER en STRICKER wogen ieder 14,6 w. De munt is onder N° 3 afgebeeld in de *Monnoyes en Argent de S. M. l'Empereur* (Vienne 1769).

N° 11 heeft op de vz:

SANCTVS * MARTIN * PATRONVS * WIERTEN

Terwijl het omschrift der kz. luidt:

PHS * BAR * D * MONTM° * C° * A HORN * D° * D° * WIER°

Weegt 14 w. Verzameling van den Heer KENN.

N° 12 had eigenlijk op de vz.: MARTINV

Op de kz. leest men:

PHS' * BAR° * D * MONTM° * C° * A HORN * D° * D * WIRT.

Woog 12,7 w. in de Verzameling van den Heer STRICKER.

Onder N° 13 (Pl. XII) geven wij de afbeelding van een Daalder, die op de vz. tot omschrift heeft:

* SANCTVS * MARTINV PATRONVS * WERDENS'

Men ziet de verandering van *Wiertensis* in *Werdensis*.

Het omschrift der kz. luidt:

PHILIPPVS * A * MOMMEREN (sic) * CO * D * HORN

Weegt 28,5 w. in de Verzameling van den Heer DUMOULIN te Sittard.

De type van N° 14 wijkt zeer af van die der tot dus verre beschrevene. De heilige Maarten toch is thans met zijn paard in omgekeerde rigting geplaatst, en van des bedelaars voeten is thans niets te zien. Het omschrift luidt, na het Muntmeestersteeken (naar het schijnt een granaatappel, hoedanig munteeken meermalen voorkomt in het deel van ons werk dat tot titel heeft: *Munten der Heeren en Steden van Gelderland;* vooral onder de munten van Batenburg):

SANCTVS * MARTINV PATRONVS * WERDEN

Op de kz. vindt men het zelfde omschrift als op N° 13, maar door de afwijkende plaatsing der twee laatste letters van het woord:

MOMMEREN

kan men zien dat het niet de zelfde stempel was, die men gebezigd heeft.

Van dezen afwijkenden stempel hebben wij tot dus verre geen halven daalder ontdekt.

Weegt 27,9 w. in het Koninklijk Kabinet. Zij was buiten de Weteringpoort te Amsterdam opgegraven.

De munten N° 15—21 worden in de Beeldenaars van het laatste ge-

deelte der 16e eeuw *Sprengers* genoemd, eene benaming waarvan wij de beteekenis niet kennen. Zij zijn geslagen naar het voorbeeld, immers wat de kz. betreft, der *doubles escalins* van Luik, met name van die van Bisschop Gerard van Groesbeek, zie RENESSE BREIDBACH, *Hist. Num. de l'évêché et principauté de Liège*, Pl. 34, N° 6; verder N° 17, enz.

Op de vz. dezer munten vindt men het baronnale wapen der Montmorency's, door de daarbij passende kroon gedekt. Het omschrift luidt, weder na het Muntmeestersteeken van den granaatappel:

PHS * BAR° * D * MONTM° * C AB * HORN * D * D * WIERT.

Op de kz. vertoont zich het door bloemsieraden als zoodanig onherkenbaar geworden kruis, met een roosje in het hart en vier leeuwenkikken tusschen de vier uiteinden. Buiten den parelrand wordt gelezen:

MONETA NOVA ARGENT WIERTE.

Z. weegt 7,25 w. in het Kon. Kab. en 7,1 in dat van Mr. HOOG VAN TER AAR te Rotterdam.

N° 16 heeft eene vz. waarop het omschrift anders gerangschikt is en dat ook eenigzins van dat van N° 15 verschilt. Er staat thans namelijk na den granaatappel:

PHS * BAR° * D * MONTM° | C° * A° HORN * D° * D * WIERT.

De kz. verschilt niet.

Deze munt weegt in het Kon. Kab. 7,2 w.; een ander exemplaar aldaar 6,8 w.; dat van den Kolonel DE ROIJE 7,3 w. en dat van wijlen den Heer KEER 6,3 w. Men ziet op welk eene ongelijke zwaarte deze muntstukken vervaardigd werden, want de gewogene waren alle in goeden staat.

N° 20 moest eigenlijk op de kz. der afbeelding

ARGENT in plaats van ARGEN

hebben. De munt bevindt zich in onze Verzameling en weegt 7,1 w.

N° 18 heeft op de vz.

PHS' * BAR° * D * MONTM° * C | A° * HORN * D° * D° * WIERT

Op de kz. staat:

MONET | A * NOVA | ARGENT | WIERTE

dit *argent* is op de plaat niet aangewezen.

Z. weegt 7,1 w. in onze Verzameling.

N° 21 heeft op de vz.:

PHS' * BAR * D * MONTM° | C^I * A^B HORN * D° * D * WIERT*

Op de kz. staat:

MONET | A * NOVA | AE(sic) GEN | WIERTE

Z. weegt 7,1 w. Bevindt zich in onze Verzameling.

N° 22 eene koperen munt, die waarschijnlijk den naam van oord droeg, heeft op de vz. een wapenschild in welks bovenste deel het woord WEERT te lezen staat; daaronder is het schild gedeeld links eene roos, regts het wapen van Hoorne. Buiten het schild ter wederzijde twee roosjes. Op de kz. ziet men een dito schild als op de vz. Thans vertoont zich in het bovendeel het jaartal 1566, terwijl daaronder zich weder een gedeeld veld bevindt, waarin links een leeuw, regts de keper van Weert. Ter zijde van het versierde wapenschild ziet men de roosjes als op de vz.

K. weegt in afgesleten toestand 2,1 w. en bevindt zich, voor zoo verre ons bekend is, alleen in het Penningkabinet der Leidsche Hoogeschool.

N° 23, eene dito munt, heeft op de vz. eene vijfpuntige ster boven het woord *Weert* en de cijfers 77 op het benedendeel van het schild.

De kz. verschilt alleen in kleinigheden van die der N° 22.

K. Deze munt weegt 2,9 in het Penningkabinet der Leidsche Hoogeschool en 3,1 w. in onze verzameling.

N° 24, eene munt van de zelfde grootte en dus ook waarschijnlijk waarde, als de beide vorige, heeft op de vz. het Koninklijk Spaansche wapenschild, rustende op een gekroonden dubbelen arend.

Op de kz. staat twee malen, met letters van verschillende grootte, het woord:

WEERT.

Waartoe twee malen, kunnen wij niet begrijpen.

Deze munt weegt 3,1 w. in de verzameling van het Noord-Brabandsch Genootschap.

Het exemplaar in de Verzameling van wijlen den Heer KEER woog 3 w.

Wij gaan over tot de munten der Heeren van Hoorne te Wessem geslagen. Wessem (Wesheim, Wishem, Wischheim, naam die eenen Duitschen oorsprong

aanduidt) was eene kleine stad, hun toebehoorende, en aan de Maas gelegen in eene streek die reeds door de Romeinen bewoond was. In de middeleeuwen had Wessem zijne eigene Heeren. In 1219 was Willem I, Heer van Hoorne, (over wien wij boven handelden) Beschermheer van Wessem, en toen het leen openviel, kocht hij het van het Stift St. Pantaleon te Keulen voor eene jaarlijksche rente van 14 Keulsche marken. Niet lang na 1305 schijnt de Souvereiniteit van het leen van Wessem op de Graven of Hertogen van Gelderland overgegaan te zijn. In de 16e eeuw moet deze stad versterkt geweest zijn, zie WOLTERS t. a. p., bl. 147—149.

Tegen de gewoonte van handelen op de meeste munten uit de 13e eeuw, waartoe onze N° 1 schijnt te behooren, vinden wij aan de eene zijde het borstbeeld van den Heer, na het muntteeken van den hoorn, omgeven door de woorden:

ꟿONETA · WESSEEMN.

voor: *moneta Wessemensis.*

Op de andere zijde deelt een lang gevoet kruis het veld der munt in vier gelijke deelen. Het omschrift luidt:

VILH | ELMS | DHOE | RNE.

Deze *Vil-* of *Wilhelmus* was waarschijnlijk Heer Willem II, die van 1264—1300 het land bestuurde.

Z. weegt 0,3 w. Kabinet der Leidsche Hoogeschool.

N° 2 een sterling (zie ook boven onder de munten te Weert geslagen) heeft op de vz. een met bloemen omkranst vorstenhoofd binnen een parelcirkel. In den rand staat:

✠ DOMINVS · DE · HVERNE

Deze Heer van Hoorne zal wel Willem IV zijn, die van 1301—1343 (zie boven) regeerde.

Op de kz. ziet men 12 bolletjes verdeeld tusschen de beenen van een gevoet kruis. Het omschrift luidt:

MON | ETA | DEWE | SHEM.

Wij ontleenen deze munt aan het boven aangehaalde werkje van den Heer WOLTERS, de sterling zelve bevindt zich in het Kabinet van Prof. SERRURE te Gend.

Het zelfde is het geval met de door ons onder N° 3 afgebeelde halve groot of denier (althans daarvoor meenen wij het stuk te mogen houden).

Op de vz. ziet men een klimmenden leeuw. Omschrift:

· · ıONETTX : WESSEMNSIS.

Tusschen de beenen van het langbeenige kruis op de kz. staat:

WILH | DNS | DHOE | RNE.

Mede waarschijnlijk de Heer Willem IV, zoo straks vermeld.

Zie de munt ook afgebeeld in de *Revue* van 1856, Pl. V, N° 25².

In de 4e plaats moeten wij de volgende munt vermelden:

Onder N° 4 van de Supplementplaat XXX geven wij weder een groot. Op de vz. ziet men den leeuw, thans met de drie hoornen uit het wapen des lands in een schildje boven zich. De rand bevat verder elf bloemschildjes. Het omschrift luidt:

✠ MONETTX ⊛ VESMN'

Hetgeen gelezen moet worden:

moneta Wes(se)m(e)nsis.

munt te Wessem geslagen. Over deze muntplaats handelen wij weldra nader.

De kz. heeft weder het lange kruis met twee rijen omschriften. In de binnenste rij staat:

DED | ERI | EDH | ORN.

d. i. *Diedericus de horne.*

en in den buitensten:

· · · BOINIDICTV : IN NOM · · · NRI : IH

Het gewigt is 1,9 w. Medegedeeld door den Heer MEIJER in de *Revue* van 1860.

Onder N° 4 geven wij op Pl. XIII de afbeelding van een dubbelen groot, waarschijnlijk door Heer Willem IV van Hoorne geslagen, en wel in navolging van dergelijke munten van den Luikschen Bisschop Adolf van der Mark, die van 1313—1345 regeerde, zie RENESSE BREIDBACH, *Hist. Num. de Liège*, Pl. 7, N° 5.

Op de vz. vertoont zich binnen een compartiment, uit negen bogen zaamgesteld, een arend met uitgespreide vleugels staande op het Hoornsche wapenschild.

Omschrift:

✠ ⁝ WILHELMVS ⁝ DNS ⁝ · ⁝ HOERNENI.

Op de kz. bevindt zich een klein, breed gevoet kruis, omringd door twee rijen omschriften; het binnenste luidt:

✠ MONETA ⁝ WESHEVM.

het buitenste:

✠ BNDICTV ⁝ SIT ⁝ NOMЄ ⁝ DNI ⁝ NRI ⁝ IHV ⁝ ✠PI

Wij ontleenen de munt aan bovenvermelde ons medegedeelde plaat van LELEWEL, later opgenomen in de *Revue* van 1856, als Pl. V, en zijnde daarop de N° 24.

Thans gaan wij over tot de munten der Heeren van Hoorne, te Kessenich en Kinroy geslagen. Zij zijn afgebeeld op onze Platen XIII en XIV, N° 1—25.

Het dorp Kessenich in Limburg, waarnaar een tak van het Nederlandsch geslacht Michiels zich nog noemt, was oudtijds eene heerlijkheid in het Graafschap Hoorne gelegen. Hare heeren gaven voor, dat zij regtstreeks onder het Duitsche rijk behoorden, doch de Hertogen van Braband beweerden, dat zij hun leen bij de leenkamer van Braband moesten komen verheffen.

De Heer WOLTERS heeft in zijne *Notice historique sur l'ancien comté de Hornes*, het een en ander over de heerlijkheid Kessenich bijeengebragt. Hij zegt dat de eerste in Charters vermelde Heer van Kessenich zekere Arnold is, die in 1155 voorkomt (1). Vervolgens komt in een stuk van 15 Mei 1219 een Godfried van Kessenich voor. In 1223 schijnt de heerlijkheid van Kessenich overgegaan te zijn op Hendrik van Argenteau; verder meent WOLTERS dat tegen het einde der 14e eeuw de heerlijkheid door eene erfdochter is gekomen aan Heer Jan van Hoorne, bijgenaamd *de Wilde*. Deze was een zoon van Dirk Loef van Hoorne, die in 1390 overleed. BUTKENS zegt (I, 535 zijner *Trophées du Brabant*) dat Jan van Hoorne onder de adelijke leenmannen van Hertogin Johanna van Braband behoorde.

Zijn zoon Arnold van Hoorne, Heer van Kessenich en Brunshorn, huwde Elizabeth van Loon, natuurlijke dochter van Jan van Loon, gesproten uit de

(1) t. a. p. bl. 180

Graven van dezen naam, Heer van Heinsberg en van Anna, Gravin van Solms.

Bij gelegenheid van dit huwelijk deed Jan van Loon, Heer van Heinsberg, Gulik en Leeuwenberg, bij Charter van 24 Augustus 1429, afstand van zijne regten op de Heerlijkheid Kessenich, echter onder voorbehoud dat, indien de echtelingen zonder kroost mogten overlijden, de heerlijkheid aan het Geslacht van Heinsberg zoude terugkeeren. Men meent dus dat Kessenich, daar het aangewezen geval plaats greep, weder daaraan is teruggekeerd.

Arnold van Hoorne, Heer van Kessenich, had één zoon, met name Jan van Hoorne, bijgenaamd *de Wilde* (zie boven), Heer van Kessenich, ridder, die den 16 October 1456 leenhulde deed voor de heerlijkheid van Bouchaute. Hij had, naar men meent, (WOLTERS t. a. p. bl. 182,) twee kinderen, waarvan de zoon heette Jan van Hoorne, de bescheidene (*discrete*). Verdere Heeren worden door WOLTERS niet opgegeven.

De oorsprong van het regt van munt, dat door Jan van Hoorne, Heer van Kessenich, of misschien door zijn grootvader en zijn zoon, welke mede dien naam droegen; — indien zij dat door hen uitgeoefende regt wezenlijk bezeten hebben, — is onbekend. Zonderling is het, dat hunne munten meest alle het opschrift *Kinre* dragen, zijnde de naam van een groot vlek, behoorende onder de gemeente Kessenich en ook wel eens *Kinroy* geheeten.

De Heer WOLTERS vraagt, t. a. p. bl. 191, 192, of er hier eenige verwantschap bestaat met de munt van Kuinre. Maar dit kan niet wezen (1).

(1) De oudheidkundige Heer J. HABETS, (zie boven bl. 74) thans Kapelaan te Berg en Terblijt bij Maastricht, het bovenstaande in proef gelezen hebbende, verzoekt ons het volgende daarbij te voegen:

Kessenich vormde met de dorpen Kinroy, Hunsel, Groot-Beersel en het slot Bronshorne eene vrije Rijksheerlijkheid, door het graafschap Horne, de Maas, het vrijdorp Neeritter en het Stift Thorn omgeven. Kessenich, is mijns inziens, het *Catualium* der reiskaart van Keizer Antoninus en droeg in de X^de^ eeuw den naam van *Casallum*.

Keizer Otto I schonk bij diploma van het jaar 964 (en niet in 906, zoo als WOLTERS dat aangeeft) het *munt-, tol- en marktregt*, hetwelk hij te Ehti (Aldeneyck bij Maeseyck) bezat, aan zijnen getrouwen vassal Ansfried van Teisterbant en verplaatste het uit Aldeneyck naar het naburige Casallum of Kessenich. Dit is de reden waarom de Heeren van Kessenich en Thorn mogten munt slaan. De vurige verbeeldingskracht van den schrijver der *Notice Historique*, die Ehti en Casallum aan de Moezel en bij Virton zoekt, heeft zich gewis

De oudste bekende munten van Kessenich, onze N° 1 en 2, zijn van Jan van Hoorne. Zij werden vervaardigd naar het voorbeeld der zwarte munten van zijn tijdgenoot, Jan III, Graaf van Namen (1418—1421) zelfs heeft hij het woord:

ꟿAMꟿ (VRGVM)

op dezelve nagebootst.

De vz. van N° 1 heeft tot omschrift:

IOhANNES · DE · KESSEN

---

door de woorden *Pagus Moselanus* in het diploma van Keizer Otto, welke niet op de Moesel maar op de Maas duiden, laten verleiden.

Nadat Graaf Ansfried den Bisschoppelijken zetel van Utrecht beklommen had, stichtte zijne vrome gade, Hilsundis van Strijen, in de nabuurschap van Kessenich, het vermaarde vrouwenklooster Thorn en beschonk het met vele goederen, dorpen, kerken en pastorijen van den omtrek; zie het werkje: *Jura Ecclesiae Thorensis authenticis documentis deducta*, door den Kanunnik van Thorn, Dr. JOHAN STÜBEN. De heerlijkheid Kessenich schijnt omstreeks dien tijd van Thorn afgescheiden te zijn geworden; zij bleef in het bezit der erfgenamen van Graaf Ansfried, tot dat in de XII^de^ eeuw eigene Heeren van Kessenich in de geschiedenis beginnen voor te komen. Ziedaar de ware oorsprong der aaneengrenzende rijkslanden Thorn en Kessenich.

Misschien heeft Graaf Ansfried te Kessenich van zijn koninklijk regt van munten gebruik gemaakt. Zouden wij niet een begin van bewijs daarvan kunnen vinden in een muntje, dat hem in de *Revue Numismatique Belge*, Deel IV, bladz. 430, wordt toegeschreven?

In latere tijden sloeg een tak van het edele geslacht Horne, dat in de XV^de^ eeuw in bezit van Kessenich was, eenige munten te Kinroy. Het strekt ons tot bijzonder genoegen, aan den voet van dit boekwerk, een der muntvervaardigers te Kessenich op het terrein der geschiedenis te mogen terugvoeren. Jan van Horne, Arnold's zoon, genaamd *de Wilde*, Heer te Kessenich en neef van den Luiksehen Bisschop Jan van Heinsberg, is tot op heden aan al de mij bekende geschiedschrijvers van het Bisdom Luik onbekend gebleven. En toch, hij is dezelfde die onder den valschen naam van Joannes Villanus, Jean de Villers en Jean Sauvage, als een der roekelooste volkstribunen der Luikenaars, tegen Karel den Stouten, in de geschiedenis wordt afgeschilderd. Om zich van zijne identiteit te overtuigen, vergelijke men CHAPEAUVILLE, Deel III, bladz. 135, 173 en 174 met bladz. 274 der *Notice Historique sur Hornes*, alwaar hij, hier onder den naam van Jean de Horne en dáár onder den naam van Jan de Vilde, als verheffer der Heerlijkheid Bocholt, na den dood zijner moei Philippa van Heinsberg, voorkomt. Hij sneuvelde in 1468 onder de muren van Luik, terwijl hij de burgers, als momber der stad, in eenen uitval tegen de Bourgondiërs aanvoerde. Zijne koene krijgsverrigtingen en zijn treurig uiteinde kan men lezen bij FIZEN, BOUILLE, POLLAIN en anderen.

Op de kz. ziet men een vierbeenig kruis, aan welks einden bloemen als lelien gehecht zijn. Omschrift:

✠ MONETA : NOVA DE : KINI

Dit laatste meende de Heer PIOT (*Revue* als voren, page 78) te zijn eene verkorting van *Kisnich*, de Limburgsche uitspraak van *Kessenich*.

Deze munt behoort, gelijk alle de volgende, tot de aanzienlijke vond, die voor eenige jaren in het bezit kwam van den Heer VAN BOKKEL, Notaris te Leuven.

N° 2 heeft op de vz. het omschrift:

✠ IOHS : DNS' · DE : KESSEN.

En op de kz.:

✠ MONETA · OVA : KESSE

N° 3 is mede een namaaksel van Namensche munt.

Vz. Het verkorte woord NAM (VRGVM) en

✠ IOHAS'. DNS' · DE : KESSEN

Op de kz. tusschen twee der beenen van een gevoet kruis, twee leeuwtjes. Omschrift:

MON | NEI | LNI | ERI

Tot dus verre nog niet opgehelderd; waarschijnlijk eene nabootsing van het omschrift op de Namensche munt.

N° 4, met eene lelie in het hart van het kruis op de kz., is niet op te helderen, dewijl de omschriften grootendeels ontbreken.

De N° 5, 6 en 7, alleen, gelijk men ziet, verschillende in eene kleinigheid, wat betreft het omschrift op de vz., alsmede in hetgeen zich binnen de beenen op de kz. bevindt, zijnde of twee hoornen, of twee roosjes, of één hoorn en ééne roos, heeft op de vz. de type der munten van den Luikschen Bisschop Jan IV of Jan van Beijeren (1390—1418); verder vervolgd door Bisschop Jan van Heinsberg (1419—1459); althans in het begin zijner regering. Verg. de afbeeldingen bij RENESSE BREIDBACH.

Op de vz. ziet men het wapen van Hoorne aan een gebladerden boomtak. Omschrift:

✠ IOHANS DE HOREN.

op de andere:

✠ IOHANS DE HORNI

Kz. een kruis, gelijk wij boven opgaven, gecantonneerd door twee hoornen enz. Omschrift:

MO | NEM | NOV | ····

N° 8 heeft op de vz. een gedeeld wapenschild, links Loon, regts Hoorne, maar de hoornen zijn onder elkander geplaatst.

Het omschrift is onduidelijk.

Op de kz. ziet men slechts één hoorn tusschen de beenen van het kruis. Het omschrift is mede onduidelijk.

Boven de daarop volgende munt plaatsten wij het woord *onzekere*; wij weten toch, evenmin als de Heer PIOT in de *Revue*, page 79, waartoe het wapenschild (gedeeld, links twee sterren in even zoo vele velden; regts een leeuw) te brengen, terwijl de omschriften te onduidelijk zijn om eenige opheldering te kunnen verschaffen.

N° 9, 10 en 11 hebben op de vz. een gedeeld schild, links de drie hoornen van Hoorne, regts den leeuw van Loon. Boven het schildje van N° 10 bevindt zich nog eene kleine ster. De omschriften schijnen te zijn:

IOHANS : DNS : DE : KES

Op de kz. ziet men de letter K (eerste van het woord Kessenich) binnen een kruis. De omschriften kunnen door ons, wegens onduidelijkheid, niet medegedeeld worden.

De N°s 12—17, zijn, volgens den Heer PIOT (*Revue* t. a. pl. bl. 80) waarschijnlijk geslagen door Jan II van Hoorne, Heer van Kessenich; zij zijn navolgingen der munten van den Luikschen Bisschop Jan van Heinsberg (1419—1456). Daar hij, gelijk wij boven zagen, de zoon was van eene natuurlijke dochter uit het geslacht van Loon, kon hij er het wapen op plaatsen dat Jan van Heinsberg op zijne munten liet graveren.

In het 1^e^ en 4^e^ kwartier vindt men de wapenschilden van Hoorne en Loon, en in het 2^e^ en 3^e^ dat van Chiny, terwijl een klein schildje van Hoorne als opperschild wordt gezien. De omschriften van 12, 13, 14 en 15 zijn onleesbaar.

Op de kz. van N° 12 ziet men tusschen de beenen van het kruis de letters:

K I N I

voor *Kessenich*. Het omschrift in den buitenrand is onleesbaar.

N° 13 heeft op de kz. twee roosjes tusschen de beenen van het kruis. Op

de kz. van N° 14 vertoont zich eene lelie in het hart des kruises; terwijl op N° 15 een eenvoudig Karolingisch kruis binnen eenige bogen te zien is. De omschriften op alle deze munten zijn onleesbaar.

N° 16, voorzien van een duidelijker wapenschild (doch waarop men in de 1e en 4e kwartieren de hoornen, bedrogshalve om het Heinsbergsche wapenschild beter na te bootsen, staande heeft afgebeeld) heeft op de vz. tot omschrift:

✠ ...DE: H(o)RN · DNS · DE: KESEN

Op de kz. bevindt zich in het hart van het kruis eene liggende K van zeer onduidelijken vorm. Het omschrift is:

NONE * NIVTES

hetgeen geen zin oplevert.

N° 17 heeft op de vz. een veel eenvoudiger wapenschild. Het omschrift is:

✠ IOHANNES .... E * HORN.

Op de kz. vertoont zich eene ster in het hart des kruises. Omschrift:

.....COMES DE MVES

Evenmin als de Heer PIOT, t. a. p. bl. 81, weten wij hieraan eene voldoende uitlegging te geven.

N° 18 is eene nabootsing der Vlaamsche koperen munten van Graaf Filips den Goeden. Men heeft echter de wapenschildjes van Loon en Hoorne op de vz., noch ook de lelie in het kruis op de achterzijde vergeten. Het omschrift der vz.:

IOHANS * ...KESSENICH

toont echter aan, dat de munt in laatstgenoemde plaats geslagen is.

N° 19 heeft in 1 Hoorne; in 2 en 3 Loon-Chiny; in 4 een leeuw voor...? In het opperschildje een hoorn en daarenboven een keper (?) Het omschrift is:

✠ ....ANS' * DE · H O .... NE'

In het kruis op de kz. vertoont zich eene A (een ander exemplaar heeft eene M.) Het omschrift is:

AVE : MARIA : GRACIA · PL · ·

Het schijnt dat men onuitputtelijk was in het vervalschen der munttypen. Zoo vindt men op onze Nos 20 en 21 op de vz. thans in 2 de Fransche lelie, en in 3, naar het schijnt, Vlaanderen, terwijl op de kz. van het eerste zich mede de Fransche lelie vertoont. Het omschrift der vz. is:

✠ IO . . . . . ꝺ . ꝺ : ꝺ : ꝺ

en dat der kz.:

✠ ꝺ ꝺ ꝺ ꝺ ꝺ · ꝺ : ꝺ ꝺ voor ꝺ.

N° 21 heeft eene ꝺ in het hart des kruises, terwijl dat kruis zich binnen een compartiment schijnt te bevinden. Op N° 21 onderscheiden wij in den rand het woord:

ꝺ

het verdere is onduidelijk.

N° 22 heeft weder eene afwijkende, doch onduidelijke, voorzijde met half leesbaar omschrift.

Ook de kz. is niet duidelijk; althans niet de letter in het hart des kruises. Van het omschrift onderscheiden wij: .

✠ . . . . . ꝺ : ꝺ : ꝺ.

Zonderling is het, dat deze munten bijkans alle zoo zeldzaam zijn dat wij ze alleen uit bovengemelden vond hebben leeren kennen; zouden de overige alle weder versmolten zijn?

MUNTEN VAN HOORNE.
TE WEERT GESLAGEN.

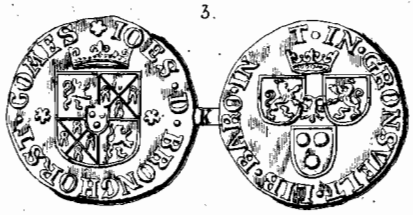

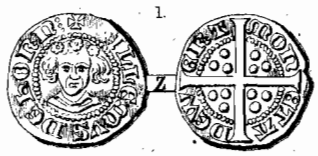

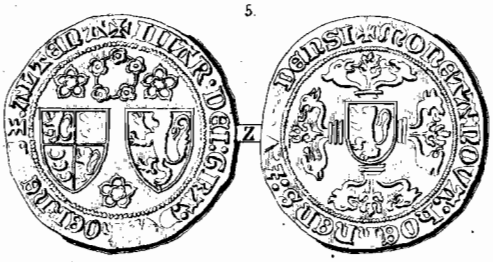

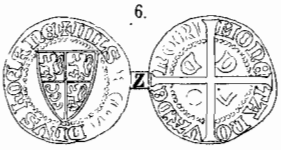

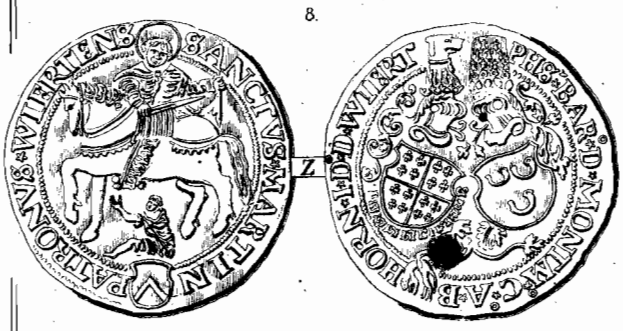

SLOT MUNTEN VAN HOORNE TE WEERT TOT DITO TE WESSEM GESLAGEN.

13.

14.

15.

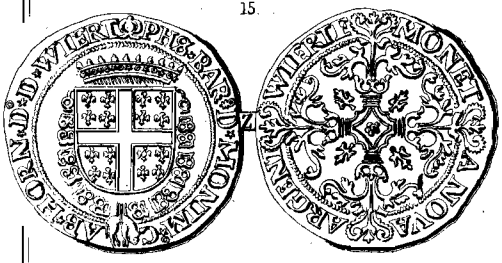

16.

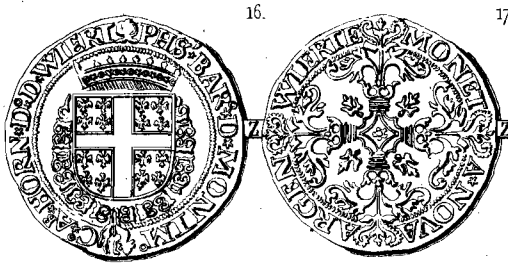

17.

18.

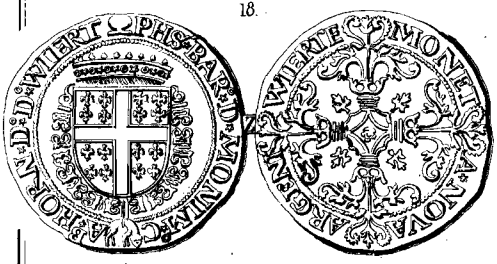

19.

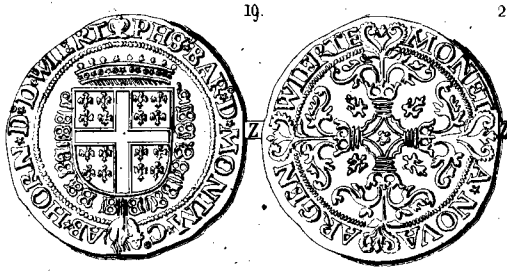

20.

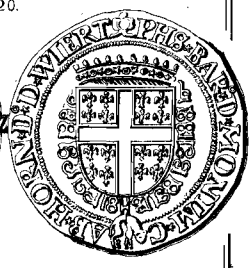

21.

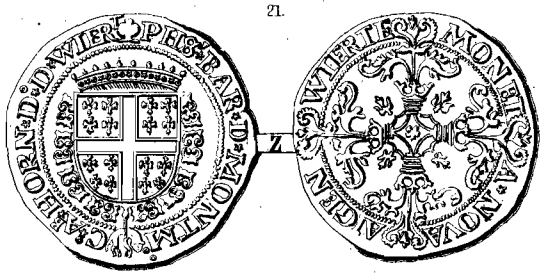

22.

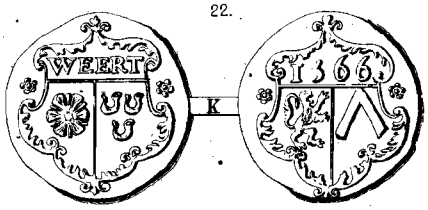

23.

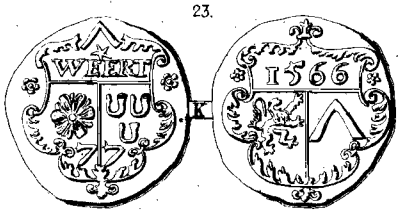

24.

MUNTEN VAN HOORNE TE WESSEM GESLAGEN.

1.

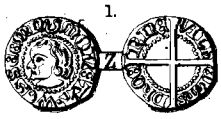

2.

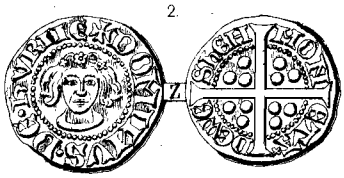

3.

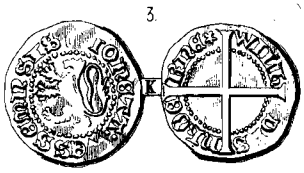

4.

MUNTEN VAN HOORNE
TE KESSENICH EN KINROIJ GESLAGEN.

1.

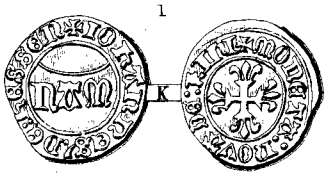

2.

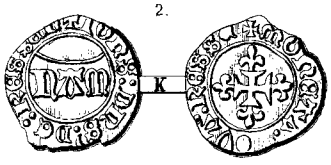

3

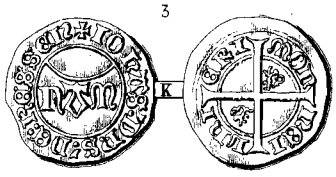

4.

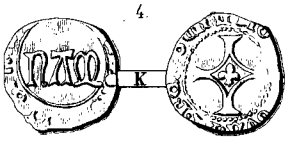

5, 6, 7.

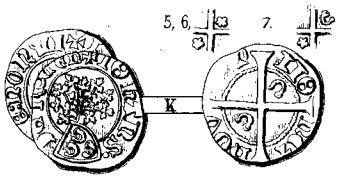

8

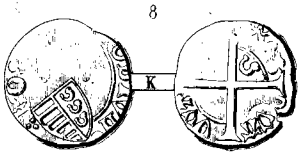

ONZEKERE.

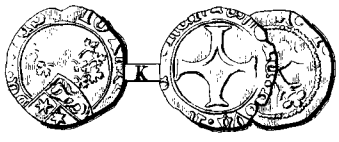

9.

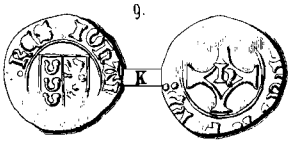

10.

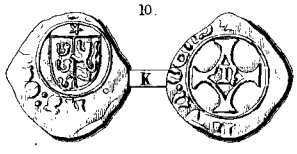

11.

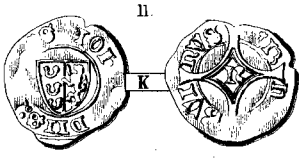

12.

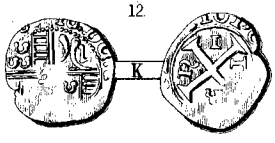

13.

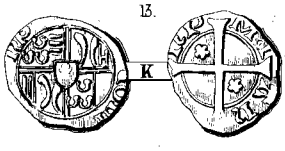

14.

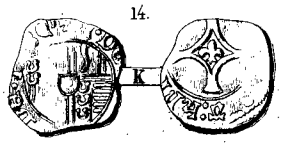

15.

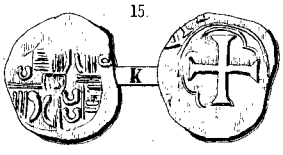

16.

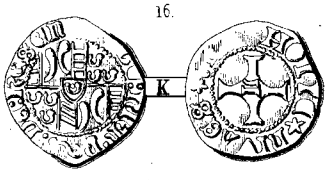

17.

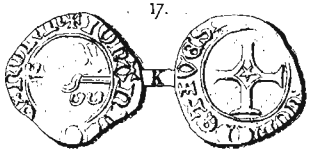

18.

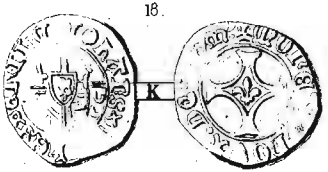

19.

20. 21.

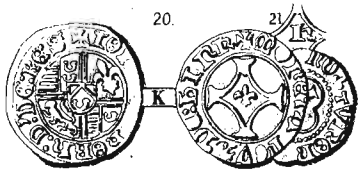

22.

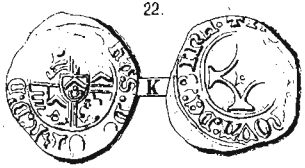

23.

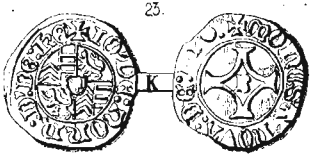

24. 25.

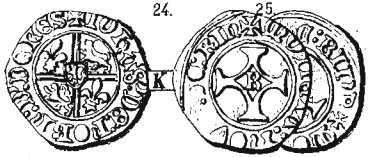

HOORNE

1

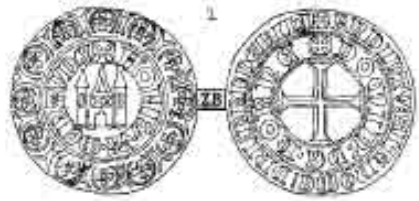

2

3

4

5

DE MUNTEN

DER

LEENEN VAN DE VOORMALIGE HERTOGDOMMEN BRABAND EN LIMBURG, ENZ.

VAN DE VROEGSTE TIJDEN TOT AAN

DE PACIFICATIE VAN GEND;

DOOR

P. O. VAN DER CHIJS,

HOOGLEERAAR-DIRECTEUR VAN HET MUNT- EN PENNINGKABINET DER LEIDSCHE HOOGESCHOOL.

UITGEGEVEN DOOR

TEYLER'S TWEEDE GENOOTSCHAP.

TE HAARLEM, BIJ
DE ERVEN F. BOHN.
1862.